

Take a Break

Op weg naar duurzame veiligheid bij partnergeweld

Een eerste methodiekbeschrijving voor de databank effectieve sociale interventies

Auteurs:

Ben Serkei

Renee Wensink

Onder begeleiding van Sietske Dijkstra

Take a Break

Op weg naar duurzame veiligheid bij partnergeweld

Een eerste methodiekb beschrijving voor de databank effectieve sociale interventies

Auteurs: Ben Serkei & Renee Wensink, onder begeleiding van Sietske Dijkstra

Uitgave: Hogeschool Utrecht
Plaats & datum: Utrecht, februari 2018

Inhoud

Samenvatting	4
Aanleiding, vraagstelling, methoden van onderzoek	7
Aanleiding	7
Vraagstelling.....	8
Methoden van onderzoek	9
Bevindingen	11
A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?	11
B. Wat is de aanpak van Take a Break?.....	15
C. Hoe wordt Take a Break onderbouwd?	17
Conclusie en aanbevelingen	22
Nawoord Take a Break.....	25
Referenties	27
Bijlage 1.....	29
Bijlage 2.....	30

Samenvatting

Aanleiding

Stichting Moviera, een instelling gericht op de aanpak van huiselijk en seksueel geweld en signalering van deze problematiek in de samenleving¹, startte in 2016 met de ontwikkeling van het ambulante project *Take a Break*. Take a Break is een kortdurende en intensieve interventie van maximaal zes weken gericht op het herstel van veiligheid voor cliënten en hun omgeving die te maken hebben gehad met huiselijk geweld.

De gemeente Utrecht is financier van het project dat een looptijd heeft van september 2016 tot september 2019. Om meer te weten te komen over de werkwijze en effecten van Take a Break is onderzoek vereist, maar in 2017 zijn hier door de gemeente geen financiële middelen voor beschikbaar gesteld. Er zijn wel uren beschikbaar voor de doorontwikkeling van het project, die de staf innovatie van Moviera in kan zetten. De Hogeschool Utrecht (HU) heeft vanuit het Kenniscentrum Sociale Innovatie een beperkt budget beschikbaar gesteld voor onderzoek onder leiding van programmaleider huiselijk geweld Sietske Dijkstra.

Voor een antwoord op de vraag naar het effect van Take a Break is het in dit stadium van de interventie echter te vroeg. De interventie is nog in ontwikkeling en het aantal cliënten is beperkt. Een gestructureerde beschrijving van deze interventie is de eerste stap die gezet dient te worden daar tot dusver enkel een projectplan bestond. Dit is gebeurd aan de hand van het 'Werkblad beschrijving interventie' (Movisie, 2015) zoals dat gehanteerd wordt voor de beschrijving van interventies voor de 'databank effectieve interventies' van het kennisinstituut Movisie. Deze systematische beschrijving van de interventie is uitgevoerd door een onderzoeker van de HU (Ben Serkei) in samenwerking met de ontwikkelaar van de interventie bij Moviera (Renee Wensink).

De volgende stap na deze beschrijving is een procesevaluatie waarbij er gekeken zal worden naar de uitvoering van de interventie in de praktijk. Het gaat hierbij om een antwoord op de vraag hoe de interventie werkt. De laatste stap is een effectevaluatie waarbij het draait om de vraag óf de interventie werkt. Deze twee vervolgstappen maken geen deel uit van dit verslag; gezien de fase waarin het project zich bevindt, is dat op dit moment nog niet aan de orde.

Vraagstelling en methoden van onderzoek

Dit beschrijvende onderzoek richt zich op beantwoording van de volgende vragen:

- A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?
- B. Wat is de aanpak van Take a Break?
- C. Hoe wordt Take a Break theoretisch onderbouwd?

Gegeven de eerste fase van de uitvoering van Take a Break is gekozen voor een planevaluatie. Bij dit type evaluatie wordt in de ontwikkelfase van een aanpak in beeld gebracht hoe de aanpak zou moeten werken. Dit gebeurt door een analyse en beschrijving van het aan te pakken probleem, de aanpak zelf en het te bereiken doel (Movisie, 2014). Met een methodiekbeschrijving zijn de verschillende onderdelen van de interventie zo concreet mogelijk op schrift gesteld. Bij de dataverzameling is gebruik gemaakt van interviews met de ontwikkelaar van de interventie en twee bij de uitvoering betrokken hulpverleners. Daarnaast heeft deskresearch plaatsgevonden.

¹ Zie, voor de uitgebreide doelstellingen van Stichting Moviera: <http://www.moviera.nl/over-moviera/algemeen-nut-beogende-instelling/> (geraadpleegd op 07/02/2018).

A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?

Take a Break richt zich op alle gezinnen waarbij sprake is van een onveilige situatie door partnergeweld, oudermishandeling en ouderenmishandeling (tussen partners). Specifieke aandacht gaat uit naar gezinnen met minderjarige thuiswonende kinderen. Het sociaal netwerk rond het gezin, omstanders en professionals worden ook gerekend tot de doelgroep.

De volgende hoofddoelen zijn geformuleerd:

1. Directe veiligheid met als uitgangspunt dat de kinderen in de eigen vertrouwde omgeving kunnen blijven. Hiervoor wordt een veiligheidsplan opgesteld met alle betrokkenen in het gezin.
2. Analyse van de beschermende factoren en risicofactoren binnen dit gezin met betrekking tot de huiselijk geweld problematiek.
3. Advies en plan voor risicogestuurde zorg gericht op duurzame veiligheid in gezinnen in de eigen omgeving.

B. Wat is de aanpak van Take a Break?

Take a Break is een kortdurende en outreachende interventie van maximaal zes weken waarbij een analyse wordt uitgevoerd op de veiligheid en de geweldsdynamiek binnen het gezinssysteem en de rollen van en gevolgen voor ieder gezinslid. De aandacht gaat specifiek uit naar de mogelijke gevolgen voor kinderen.

Bij de start wordt samen met het gezin een veiligheidsplan opgesteld om directe veiligheid te realiseren. Met de partners wordt gekeken of een korte time-out noodzakelijk is om te komen tot een veilige situatie en wie van de partners tijdelijk de thuissituatie verlaat.

De inzet op het vrijwillig tijdelijk vertrek van een van de partners is een innovatief aspect van deze interventie. Uitgangspunt is dat de kinderen (indien aanwezig) in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven en ervaren dat oplossingen mogelijk zijn.

Het tweede deel van het traject beslaat de analyse van de risico- en beschermende factoren die in dit gezin aanwezig zijn. De analyse wordt afgerond met een Plan van aanpak gericht op duurzame veiligheid in het betreffende gezin. In het Plan van aanpak wordt in samenwerking met het buurtteam het vervolgtraject georganiseerd en kan na afronding van de interventie Take a Break het vervolg direct starten. Take a Break biedt maatwerk waar informele steunstructuren uit de eigen omgeving van de partners deel van uitmaken.

C. Hoe wordt Take a Break theoretisch onderbouwd?

De onderbouwing van Take a Break is nog 'work on progress'. De ernst en omvang van huiselijk geweld worden geduoid met prevalentiecijfers. Voor de verantwoording van de aanpak wordt onder meer gebruik gemaakt van literatuur over een systeemgerichte en gendersensitieve aanpak, en over het belang van een op de eigen kracht van de cliënt gerichte benadering.

Conclusies en aanbevelingen

De methodiekbeschrijving zoals die in dit rapport wordt uiteengezet is niet voltooid, maar in ontwikkeling; zij wordt voortdurend aangevuld en bijgewerkt op grond van eerste ervaringen in het project. Uit deze eerste neerslag van de methodiekbeschrijving komt naar voren dat enkele uitgangspunten en kernbegrippen nog nader ingevuld moeten worden, zoals: maatwerk, informele steunstructuur, *outreaching* en vroegsignalering.

Clënten die volgens de toegepaste Geïntegreerde Risicoscreening worden ingedeeld in de categorie situatie 3 (ernstige dreiging) komen in aanmerking voor Take a Break. Dit geldt niet voor de situaties 1 en 2, waarbij er geen sprake is van acute dreiging. Om preventief te signaleren en in te grijpen bij huiselijk geweld zou Take a Break ook voor deze groepen

toegepast kunnen worden. De vraag is echter hoe deze cliënten in beeld kunnen komen van Moviera en gemotiveerd kunnen worden om (vrijwillig) deel te nemen aan Take a Break. Zij zullen mogelijk de urgentie van hulp nog niet ervaren. Dit vraagt motiverende vaardigheden van medewerkers. Hierop kan deskundigheidsbevordering worden aangeboden.

Bij Moviera werken relatief weinig mannelijke hulpverleners. Door het aantrekken en de inzet van meer mannen bij Take a Break kunnen gevoelens van partijdigheid bij mannelijke cliënten in de hulpverlening door wat nog wordt beschouwd als 'de vrouwenopvang', worden voorkomen of weggenomen.

Partijen als de buurtteams, Veilig Thuis, de politie, artsen weten Take a Break nog niet te vinden. Er zal meer geïnvesteerd moeten worden in de bekendheid van het project en vertrouwen in Moviera.

Aanleiding, vraagstelling, methoden van onderzoek

Aanleiding

Moviera startte in 2016 met de ontwikkeling van de ambulante projecten *Take a Break* en *Moviera in de wijk*. Beide projecten zijn gericht op het herstel van veiligheid voor cliënten en hun omgeving die te maken hebben gehad met huiselijk geweld.

Take a Break is een kortdurende en intensieve interventie van maximaal zes weken. In deze periode wordt een analyse uitgevoerd op de veiligheid en de geweldsdynamiek binnen het gezinssysteem en de rollen van en gevolgen voor ieder gezinslid. Uit deze analyse volgt een advies en plan van aanpak voor de verdere hulpverlening van het gezin en/of gezinsleden. Vóór de analyse wordt samen met de partners gekeken of een korte time-out noodzakelijk is om te komen tot een, voor dat moment, veilige situatie en wie van de partners tijdelijk de thuissituatie verlaat. Het feit dat er wordt ingezet op het vrijwillig tijdelijk vertrek van een van de partners vormt een van de innovatieve aspecten van deze interventie. Daarbij is het uitgangspunt dat de kinderen in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven en ervaren dat oplossingen mogelijk zijn. Beide partners zijn verantwoordelijk voor oplossingen, hetgeen bijdraagt aan gelijkwaardigheid. *Take a Break* biedt maatwerk waar informele steunstructuren deel van uitmaken. Omdat het geweld aldus wordt aangepakt in de eigen omgeving van de partners hoeven deze informele steunstructuren niet opnieuw opgebouwd te worden (Moviera, 2016b).

Moviera in de wijk is een intensief ambulant traject waarbij cliënten en hun kinderen vanuit de residentiële opvang direct na de analysefase zelfstandig gaan wonen in een woonwijk. Daar krijgen zij intensieve specialistische begeleiding waarbij trajectbegeleiders samen met hen en ketenpartners in de wijk kijken wat nodig is voor een veilige woon- en leefomgeving en een duurzame geweldloze toekomst. De cliënten worden geleidelijk overgedragen aan de buurtteams. De werkwijze kent een aantal innovatieve elementen zoals de efficiëntere begeleiding doordat de tussenstap van begeleid wonen naar de eigen woning in elkaar geschoven wordt door voor het begeleid wonen gebruik te maken van een zelfstandige woning in de wijk, waarbij de begeleiding bestaat uit maatwerk per cliënt per wijk. Het uitgangspunt is de vraag van de cliënt waarbij ambulante methoden en werkwijzen worden ingezet. Professionals van Moviera zijn direct en laagdrempelig aanwezig in de wijk voor consultatie en ondersteuning op het terrein van preventie (Moviera, 2016a).

Begin mei 2016 diende Moviera een projectvoorstel in bij de gemeente Utrecht met een eerste beschrijving van *Take a Break*. De gemeente keurde het voorstel goed en Moviera ontving in eerste instantie tot einde 2017 financiering voor de uitvoering van het vernieuwende project. Met een positief besluit van de gemeente werd de financiering gegarandeerd voor 2018 en 2019.

Om meer te weten te komen over de werkwijze en effecten van *Take a Break* is onderzoek vereist, maar in 2017 zijn hier door de gemeente geen financiële middelen voor beschikbaar gesteld. Er zijn wel uren beschikbaar voor de doorontwikkeling die de staf innovatie van Moviera kan inzetten. De Hogeschool Utrecht (HU) stelt vanuit het Kenniscentrum Sociale Innovatie een beperkt budget beschikbaar voor onderzoek onder leiding van programmaleider huiselijk geweld Sietske Dijkstra, waarbij studenten ingezet worden en Moviera uren beschikbaar stelt ter ondersteuning hiervan. In deze *community of practice* zijn 11 studenten in hun afstudeerfase ingezet bij onderzoek. Daarnaast zijn er vier docenten van de HU betrokken en vijf medewerkers van Moviera waaronder de auteurs van dit rapport.

Vanuit onderzoek naar de buurtteams waren er al contacten tussen de HU en Moviera. Het KSI van de HU bood Moviera aan onderzoek naar de twee projecten te verrichten met beperkt budget en redelijk strakke grenzen in tijd en omvang. Dit betekende dat naast de onderzoekers van de HU, Moviera ook zelf inspanningen leverde en dat er studenten uit de afstudeerfase zijn ingezet bij drie deelonderzoeken. Deze (deel)onderzoeken naar Take a Break hebben betrekking op de impact van deze interventie op het gezin, het effect op kinderen en de samenwerking van betrokken partijen in de wijk.

Take a Break is in 2016 ontworpen door Renee Wensink, stafmedewerker Innovatie en Ontwikkeling bij Moviera. Aanleiding voor de ontwikkeling van deze interventie was de constatering dat een deel van de cliënten die vanwege huiselijk geweld hun huis moesten ontvluchten tijdens of na de (residentiële) analysefase bij Moviera graag weer terugkeren naar huis, al dan niet met ambulante hulpverlening. De analysefase kreeg daarmee voor het gezinssysteem de functie van een time-out. Met Take a Break wil Moviera deze functie van de analysefase verder uitbouwen. Daarbij wordt ervan uitgegaan dat: “Om tot een veilige leefomgeving te komen (...) beide partners hun eigen verantwoordelijkheid (moeten) nemen: de verantwoordelijkheid voor gewelddadig gedrag en verantwoordelijkheid voor de eigen rol in de dynamiek” (Tierolf e.a., 2014, p.191). Vóór de analysefase wordt met de partners gekeken of een time-out nodig is voor een veilige situatie en wie tijdelijk de thuissituatie verlaat.

Voor een antwoord op de vraag naar het effect van Take a Break is het in dit stadium van de interventie nog te vroeg. De interventie is nog in ontwikkeling en het aantal cliënten is beperkt. Gedurende de looptijd (start september 2016, eindevaluatie en resultaten september 2019) van het project is het mogelijk dat de methodiek nog verandert en groeit.

Een gestructureerde beschrijving van het programma is de eerste stap die gezet is tijdens het begeleidingsproces door de HU. Dit is gebeurd aan de hand van het ‘Werkblad beschrijving interventie’ (Movisie, 2015) zoals dat gehanteerd wordt voor de beschrijving van interventies voor de ‘databank effectieve interventies’ van het kennisinstituut Movisie. De volgende stap na deze beschrijving is een procesevaluatie waarbij er gekeken zal worden naar de uitvoering van de interventie in de praktijk. Het gaat hierbij om een antwoord op de vraag hoe de interventie werkt. De laatste stap is een effectevaluatie waarbij het draait om de vraag óf de interventie werkt. Deze twee vervolgstappen maken geen deel uit van dit verslag; gezien de fase waarin het project zich bevindt, is dat op dit moment nog niet aan de orde.

Ben Serkei, momenteel docent-onderzoeker bij de Hogeschool Utrecht, heeft voor deze databank tijdens zijn betrekking bij Movisie als onderzoeker en (co)auteur verschillende interventies beschreven.

In de volgende paragrafen komen achtereenvolgens de vraagstelling en methoden van onderzoek aan de orde. In hoofdstuk 2 volgen de bevindingen. Hoofdstuk 3 sluit af met conclusies en aanbevelingen.

Vraagstelling

Dit beschrijvende onderzoek richt zich op beantwoording van de volgende vragen:

- A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?
- B. Wat is de aanpak van Take a Break?
- C. Hoe wordt Take a Break theoretisch onderbouwd?

A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?

Bij de doelgroep gaat het om een beschrijving van de uiteindelijke doelgroep, de selectie van doelgroepen en betrokkenheid van de doelgroep.

De beschrijving van het doel betreft het hoofddoel en de subdoelen van de interventie.

Bij de aanpak van Take a Break gaat het om opzet en inhoud van de interventie: hoe is de opzet van de interventie, wat is de omvang en welke concrete activiteiten worden uitgevoerd?

B. Wat is de aanpak van Take a Break?

Bij de aanpak van Take a Break gaat het om opzet en inhoud van de interventie: hoe is de opzet van de interventie, wat is de omvang en welke concrete activiteiten worden uitgevoerd?

C. Hoe wordt Take a Break theoretisch onderbouwd?

Voor welk probleem of (mogelijk) risico is de interventie ontwikkeld?

Welke factoren veroorzaken het probleem of (mogelijk) risico?

Welke factoren pakt de interventie aan?

Methoden van onderzoek

Gegeven de eerste fase van de uitvoering van Take a Break hebben we in het beschrijvende onderzoek gekozen voor een planevaluatie. Bij dit type evaluatie wordt in de ontwikkelfase van een aanpak in beeld gebracht hoe de aanpak zou moeten werken. Dit gebeurt door een analyse en beschrijving van het aan te pakken probleem, de aanpak zelf en het te bereiken doel (Movisie, 2014).

Het instrument dat bij de evaluatie is ingezet is methodiekbeschrijving. Met een methodiekbeschrijving worden de verschillende onderdelen van de interventie zo concreet mogelijk op schrift gesteld. Door het expliciteren en beschrijven van de interventie komt zelfonderzoek op gang. Impliciete kennis van professionals wordt bevraagd en deels expliciet gemaakt. Je krijgt beter zicht op gemaakte keuzes in de werkwijze en op de werkzaamheid. Daardoor wordt de interventie beter overdraagbaar en kunnen anderen er mee aan de slag. De methodiekbeschrijving vormt een goede basis voor de volgende stappen in onderzoek naar de effecten van de interventie, zoals een procesevaluatie en vervolgens een effectevaluatie.

In de methodiekbeschrijving wordt opgenomen: achtergrondinformatie bij de interventie, een visie, denkkader of theorie van waaruit gewerkt wordt, informatie over de benodigde professionele vaardigheden, informatie over de praktijkervaringen en een onderbouwing die inzichtelijk maakt waarom de interventie werkt (Movisie, 2014).

De methodiekbeschrijving is gebaseerd op het projectplan van Take a Break van mei 2016 dat is opgesteld door Renee Wensink. De voor de beschrijving aangeleverde teksten zijn met Renee Wensink besproken en waar nodig aangevuld en bijgesteld. In het hoofdstuk 'Bevindingen' zijn de door haar geschreven teksten grijs gemarkeerd. Verbindende teksten of teksten met een toelichting zijn niet gemarkeerd.

Dataverzameling

Voor de dataverzameling zijn twee methoden toegepast: deskresearch en open interviews.

Het deskresearch bestond uit de raadpleging en analyse van bronnen zoals het projectplan van Take a Break, en achtergrondliteratuur.

De interviews hadden tot doel inzicht te verkrijgen in de inhoud, achtergronden, en knelpunten van de interventie volgens de betrokken respondenten. De interviews werden opgenomen, tevens werden aantekeningen gemaakt. In de interviews met de projectontwikkelaar was het format van de methodiekbeschrijving sturend; het format kan aldus als topiclijst voor het interview worden beschouwd. Daarnaast werden met twee medewerkers semigestructureerde interviews gehouden, gestuurd door een topiclijst (zie bijlage). Deze open vorm van interviewen heeft als voordeel boven meer gestructureerde vormen van interviewen dat zij ruimte biedt voor de respondent om vanuit eigen kennis en door haar als belangrijk ervaren thema's te praten. De onderzoeker is hierbij aanmoedigend, maar niet (sterk) sturend. De onderwerpen in de topiclijst dienen als handvat om ervoor te zorgen dat alle relevante thema's besproken worden, maar zij hoeven niet chronologisch bevraagd te worden. De natuurlijke loop van het gesprek geldt als leidraad en de onderzoeker sluit in haar of zijn vragen aan bij wat de respondent ter tafel brengt (Decorte & Zaitch, 2016). Een open interview is, vanwege dit open en flexibele design, geschikt voor explorerend onderzoek, waarbij de mogelijkheid bestaat dat onverwachte of onvoorbereide, maar relevante thema's naar voren worden gebracht. In het onderhavige onderzoek naar een project in haar beginfase was deze interviewmethode het meest geschikt.

Bevindingen

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten bij de onderzoeksvragen beschreven. De teksten uit de methodiekbeschrijving die hier antwoord op geven, zijn grijs gemarkeerd. Deze teksten worden hier en daar becommentarieerd of voorzien van een toelichting, zonder markering. Op iedere onderzoeksvraag volgt een reflectie op de bevindingen. De reflecties zijn voortgekomen uit gesprekken met de ontwikkelaar Renee Wensink, gesprekken met de begeleider van dit rapport Sietse Dijkstra, de twee interviews met de hulpverleners van Moviera en eigen expertise.

De onderstaande onderzoeksvragen worden achtereenvolgens behandeld:

- A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?
- B. Wat is de aanpak van Take a Break?
- C. Hoe wordt Take a Break theoretisch onderbouwd?

A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?

Doelgroep

Uiteindelijke doelgroep

Take a Break richt zich op alle gezinnen waarbij sprake is van een onveilige situatie door partnergeweld, oudermishandeling en ouderenmishandeling (tussen partners). Specifieke aandacht gaat uit naar gezinnen met minderjarige thuiswonende kinderen.

Geïnccludeerd zijn de onderstaande doelgroepen.

Kinderen

Kinderen zijn geen bijzaak; hun veiligheid en hun recht op ontwikkelingsmogelijkheden staan voorop. Een verhuizing naar de opvang is voor kinderen ontwrichtend. Het uitgangspunt bij Take a Break is dat kinderen altijd in hun eigen vertrouwde omgeving blijven en contact met beide ouders continueert. Take a Break richt zich ook nadrukkelijk op duurzaam herstel van de veiligheid van de kinderen en op een situatie die kinderen de beste kansen geeft op een normale ontwikkeling. Dit betekent dat kinderen onlosmakelijk deel uitmaken van de analyse. Er wordt onderzocht wat de gevolgen van het geweld zijn voor de kinderen en welke ondersteuning nodig is om het risico op intergenerationele overdracht te verminderen.

Sociaal netwerk

Bij de aanpak huiselijk geweld is de eigen kracht van de mensen een belangrijk element voor de effectiviteit. Het doorbreken van de geweldsdynamiek en het creëren van een veilige situatie kan een langduriger proces zijn dat met vallen en opstaan gaat. Om terugval in oude patronen te voorkomen helpt het als het sociale netwerk rond het gezin betrokken wordt bij de aanpak. Anderen letten ook op of de veiligheid gewaarborgd blijft en belangrijker, het sociaal isolement is doorbroken en steun is aanwezig. Als er geen netwerk aanwezig is, is één van de eerste taken van de professional de cliënt te ondersteunen een netwerk op te bouwen.

De kring van veiligheid: omstanders en professionals

Veiligheid is een belangrijk onderwerp bij huiselijk geweld. Huiselijk geweld ontwricht de veilige basis van een thuis. Huiselijk geweld speelt zich af achter de voordeur, is privé maar is tegelijkertijd een maatschappelijk probleem. Moviera is van mening dat het antwoord op

huiselijk geweld ook gevonden moet worden in de samenleving, in de straat en de wijk waar mensen wonen. Dat betekent dat Moviera cliënten handvatten geeft om signalen van mogelijk huiselijk geweld te herkennen en hier adequaat op te reageren. Daarnaast wil Moviera bewoners, vrijwilligers en professionals ook die handvatten bieden om signalen te herkennen en eventueel te handelen. Door laagdrempelig aanwezig te zijn in de wijk wil Moviera omstanders en professionals uitnodigen situaties van huiselijk geweld eerder te bespreken zodat deze signalering en het vroegtijdig ingrijpen daadwerkelijk van de grond komt.

Selectie van doelgroepen

Bij aanmelding bij Moviera wordt de Geïntegreerde Risicoscreening afgenomen. Als hieruit blijkt dat er sprake is van ernstige dreiging in het gezin (situatie 3), direct geweld tegen een volwassene, wordt de interventie Take a Break aangeboden. Eventuele kinderen zijn getuige en/of direct slachtoffer van het geweld. Er is sprake van een toenemende dreiging of een risico op escalatie. Er moet snel iets gebeuren, maar de cliënt hoeft niet acuut weg.

Het cliëntsysteem hoeft in de eerste fase van de interventie nog niet gemotiveerd te zijn voor hulp. In deze fase treedt de hulpverlener sturend op om de directe veiligheid voor alle gezinsleden te organiseren. De hulpverlener is hierbij normstellend en ziet toe op de veiligheidsafspraken.

In de volgende fase van de interventie motiveert de hulpverlener het gezin voor de analyse. Ouders worden hierbij aangesproken op de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de kinderen.

Als bij de aanmelding bij Moviera al een veiligheidsinschatting is gemaakt door één van de ketenpartners wordt door Moviera in gesprek met de betreffende ketenpartner onderzocht hoe deze inschatting zich verhoudt tot de waardering in de Geïntegreerde Risicoscreening en wordt gezamenlijk met de ketenpartner bekeken of Take a Break op dit moment een juist aanbod is voor dit gezin (maatwerk).

Contra-indicaties:

- Slachtoffers van mensenhandel;
- Eergeweld.

Uitgesloten zijn cliënten die het slachtoffer zijn van eergeweld en mensenhandel omdat hierbij een specifieke aanpak vereist is.

Om de veiligheid van een cliënt op een gestructureerde en geobjectiveerde wijze te inventariseren maakt Moviera gebruik van de 'Geïntegreerde Risicoscreening'. In het eerste deel van dit risicotaxatie-instrument wordt in kaart gebracht wat de veiligheidsrisico's zijn van de situatie waarin de cliënt zich bevindt. Aan het eind van dit deel wordt aan de situatie een code gegeven, die loopt van nummer een tot en met nummer vier.

"Situatie 1: Geen dreiging

In deze situatie is sprake van (incidenteel) huiselijk geweld jegens een volwassene. Er is geen acute dreiging of acuut gevaar. Er zijn geen minderjarige kinderen, of deze zijn geen getuige/direct slachtoffer.

Situatie 2: Geringe dreiging

In deze situatie is sprake van huiselijk geweld jegens een volwassene. Daarnaast zijn kinderen aanwezig. Er is geen sprake van een acute dreiging of acuut gevaar, maar er zijn wel zorgen over een mogelijke dreiging in de toekomst of er is sprake van onvoorspelbaarheid van toekomstige ontwikkelingen.

Situatie 3: Ernstige dreiging

In de derde situatie is sprake van direct geweld tegen een volwassene. Eventuele kinderen zijn getuige of direct slachtoffer van het geweld. Er is sprake van een toenemende dreiging of een risico op escalatie. Er moet snel iets gebeuren, maar de cliënt hoeft niet acuut weg.

Situatie 4: Acuut gevaar

De situatie is dusdanig ernstig dat slachtoffer en eventueel kinderen onmiddellijk in veiligheid moeten worden gebracht. Deze situatie is zo urgent dat het vaak niet mogelijk is of niet meer nodig zal zijn om de risicoscreening af te nemen.

Als naar aanleiding van dit deel in het kader van de veiligheid voor de cliënt opvang noodzakelijk is, wordt deel twee van de risicoscreening afgenomen waarmee bepaald wordt of cliënt in deze opvang meteen veilig is of dat aanvullende veiligheidsmaatregelen genomen moeten worden. De codering hiervoor loopt van groen (meteen veilig), naar oranje (monitoren want de situatie kan omslaan naar rood) naar rood (aanvullende veiligheidsmaatregelen zijn nodig).” (Moviera, 2015, p. 9)

Doel

Hoofddoel

1. Directe veiligheid met als uitgangspunt dat de kinderen in de eigen vertrouwde omgeving kunnen blijven. Hiervoor wordt een veiligheidsplan opgesteld met alle betrokkenen in het gezin.
2. Analyse van de beschermende factoren en risicofactoren binnen dit gezin met betrekking tot de huiselijk geweld problematiek.
3. Advies en plan voor risicogestuurde zorg gericht op duurzame veiligheid in gezinnen in de eigen omgeving.

Subdoelen

1. *Preventie van intergenerationele overdracht*: Er wordt onderzocht wat de gevolgen van het geweld zijn voor de kinderen en welke ondersteuning nodig is om het risico op intergenerationele overdracht van geweld bij de volgende generatie te verminderen.
2. *Versterken van vroegsignalering*: Bewoners, vrijwilligers en professionals in de wijk maken gebruik van de kennis en expertise van de medewerkers van Moviera als zij vragen hebben over huiselijk geweld of situaties willen bespreken.
3. *Aanspreken van eigen kracht van het gezin*: Door samen met beide partners in het systeem te kijken wie de thuissituatie zal verlaten, zijn beiden verantwoordelijk voor het creëren van een veilige situatie en hebben daarmee in gezamenlijkheid de regie op het besluit. Dit draagt bij aan de gelijkwaardigheid (burgerschap) van partners: beiden zijn verantwoordelijk voor de oplossing.
4. *Doelgerichte samenwerking ten dienste van het gezin*: Afhankelijk van de vraag van de cliënt beantwoorden professionals deze vaak complexe problematiek als netwerk in plaats van achtereenvolgend.
5. *Ambulant, tenzij..*: In een vroeger stadium van de geweldscyclus ingrijpen waardoor eerder een beroep gedaan wordt op het herstellend vermogen van het systeem en instroom in de vrouwenopvang voorkomen kan worden en gebruik wordt gemaakt van lichtere vormen van hulpverlening.

6. *Preventie van terugval*: Informele steunstructuur is deel van de oplossing: Het doorbreken van de geweldsdynamiek en het creëren van een veilige situatie kan een langdurig proces zijn dat zich met vallen en opstaan ontwikkelt. Er wordt gestreefd naar het voorkomen dat het gezinssysteem op de langere termijn terugvalt in oude patronen.

Reflectie

Beschrijving interventie

Bij het bespreken van de doelgroep kwam naar voren dat de beschrijving hiervan in het projectplan niet helemaal klopt. Zo wordt aangegeven dat er specifiek aandacht zal uitgaan naar cliënten die te maken hebben met 'ouderenmishandeling'. Hoewel het voor de experimentele fase goed is een brede doelgroep aan te houden, is Take a Break juist opgezet om specifieke aandacht te geven aan gezinnen met thuiswonende kinderen. Dit betekent dat in het hoofddoel de kinderen een prominenter plaats krijgen. Het gaat om 'directe veiligheid met als uitgangspunt dat de kinderen in de eigen vertrouwde omgeving kunnen blijven. Hiervoor wordt een veiligheidsplan opgesteld met alle betrokkenen in het gezin, waarbij wordt gekeken naar wat er nodig is om de veiligheid van alle gezinsleden te versterken.'

De methodiekbeschrijving kent nog een aantal uitgangspunten die verder uitgewerkt, beschreven moeten worden. Dit zijn de punten die als 'innovatieve elementen' worden genoemd in het projectplan, zoals *maatwerk* en de *informele steunstructuur* die deel zijn van de oplossing. Bij maatwerk dient te worden aangegeven om welke instrumenten het gaat en hoe die ingezet worden. Bij informele steunstructuren dient verduidelijkt te worden wat hieronder wordt verstaan en hoe deze structuren betrokken en ingezet worden bij de aanpak.

Te behalen subdoelen

Het is onduidelijk hoe bepaalde subdoelen bereikt dienen te worden, zoals *vroegsignalering*. De term 'vroegsignalering' duidt op het eerder, sneller signaleren van de problematiek. In de term an sich is geen aanpak besloten. Je zou ook kunnen volstaan met signalering en zeker bij problematiek als huiselijk geweld is het sowieso van belang er vroeg bij te zijn. Het 'vroeger' signaleren, verwijst dan naar het eerder signaleren.

Hoe signaleer je vroegtijdig? Hoe grijp je vroeger in? Hierboven staat bij vroegsignalering dat bewoners, vrijwilligers en professionals in de wijk gebruik maken van de kennis en expertise van de medewerkers van Moviera bij vragen over huiselijk geweld of als zij situaties willen bespreken. Hoe de verschillende partijen worden benaderd en hoe het gebruik van de kennis en expertise van Moviera zich vertaalt in eerder signaleren, is onduidelijk en niet beschreven.

Het is ook nog onduidelijk hoe het laagdrempelig in de wijk aanwezig zijn wordt vormgegeven. Dat geldt tevens voor het bieden van handvatten om signalen te herkennen en eventueel te handelen.

Bij 'Ambulant tenzij...' is het streven in een vroeger stadium van de geweldscyclus in te grijpen, en bij 'preventie van terugval' is de informele steunstructuur een deel van de oplossing. Deze thema's en hun theoretische en onderzoeksmatige onderbouwing verdienen nog nadere aandacht. Hoe hou je een vinger aan de pols, en mobiliseer en maak je gebruik van de informele steunstructuren?

Het cliëntsysteem hoeft in de eerste fase van de interventie nog niet gemotiveerd te zijn voor hulp. In deze fase treedt de hulpverlener sturend op om de directe veiligheid voor alle

gezinsleden te organiseren. De hulpverlener is hierbij normstellend (er mag geen geweld gebruikt worden) en ziet toe op de veiligheidsafspraken.

B. Wat is de aanpak van Take a Break?

Opzet van de interventie

Take a Break is een kortdurende en outreachende interventie van maximaal zes weken waarbij een analyse wordt uitgevoerd op de veiligheid en de geweldsdynamiek binnen het gezinssysteem en de rollen van en gevolgen voor ieder gezinslid. Specifiek aandacht gaat hierbij uit naar de mogelijke gevolgen voor kinderen.

Bij de start wordt samen met het gezin een veiligheidsplan opgesteld om de directe veiligheid te realiseren.

Als dit een voorwaarde is voor de directe veiligheid in het gezin, en daarmee voor het uitvoeren van een gedegen analyse, woont een van de volwassen partners tijdelijk ergens anders. Dit is bij voorkeur bij iemand uit het eigen netwerk maar als dit niet mogelijk is, behoort een tijdelijk verblijf in een van de voorzieningen van Moviera tot de mogelijkheden. Het uitgangspunt is dat de minderjarige kinderen uit het systeem in de vertrouwde omgeving blijven.

Het tweede deel van het traject beslaat de analyse van de risico- en beschermende factoren die in dit gezin aanwezig zijn.

De medewerker van Moviera besluit welke instrumenten worden gebruikt voor de analyse en bespreekt met het gezin welke personen uit de sociale omgeving betrokken kunnen worden bij de analyse. De analyse wordt uitgevoerd in samenwerking met bij dit gezin betrokken hulpverleners.

De analyse wordt afgerond met een Plan van aanpak gericht op duurzame veiligheid in het betreffende gezin. Dit Plan van aanpak wordt in samenwerking met het betreffende gezin en ketenpartners opgesteld. Het uitgangspunt hierbij is dat het gezin eigenaar is van het Plan van aanpak. In het Plan van aanpak wordt in samenwerking met het buurtteam het vervolgetraject georganiseerd en kan na afronding van de interventie Take a Break het vervolg direct starten.

Reflectie

Beschrijving interventie

Een toelichting op de inhoud en uitvoering van Take a Break ontbreekt nog in de methodiekbeschrijving. Het gaat daarbij onder meer om een antwoord op de vraag welke concrete activiteiten worden uitgevoerd en -eventueel- in welke volgorde, welke instrumenten worden ingezet, welke hulpverleners in het gezin komen en waarvoor.

In het projectplan Take a Break (Moviera, 2016b, p. 8) wordt het begrip 'analyse' (van veiligheid en geweld) als volgt omschreven: 'Onderzoek naar de veiligheidssituatie: welke risico- en beschermende factoren zijn er aanwezig, en naar de geweldsdynamiek en wie welke rol daarin heeft.' Beide partners dienen hun verantwoordelijkheid te nemen voor een veilige situatie. De gedachte is dat hiermee ook de kinderen worden ontschuldigd; zij horen dat zij niet verantwoordelijk zijn voor de geweldsdynamiek tussen hun ouders. Kinderen maken een onlosmakelijk deel uit van de analyse. Onderzocht wordt wat de gevolgen van het geweld zijn voor de kinderen en welke ondersteuning nodig is om het risico op intergenerationele overdracht weg te nemen.

Uitvoering interventie

De beschrijving van een aantal kernbegrippen en hun betekenis binnen Take a Break vraagt nog verdere uitwerking. Zo is in de omschrijving van de aanpak sprake van een 'outreaching' interventie. Hoe wordt hier invulling aan gegeven?

Om outreachend te kunnen interveniëren is het van belang dat signalen van gezinnen waar sprake is van huiselijk geweld Moviera vroegtijdig bereiken. Met vroegtijdig kan in het kader van Take a Break gedacht worden aan gevallen waarbij gezien de ernst van het geweld nog niet strafrechtelijk hoeft te worden ingegrepen, dan wel sprake is van een ...dreigingsniveau.

Een van de doelstellingen van Take a Break is dat Moviera door laagdrempelig aanwezig te zijn in de wijk omstanders en professionals wil uitnodigen situaties van huiselijk geweld eerder te bespreken zodat signalering hiervan daadwerkelijk van de grond komt en het taboe rond huiselijk geweld doorbroken wordt. Moviera wil 'bewoners, vrijwilligers en professionals ook die handvatten bieden om signalen te herkennen en eventueel te handelen' (Moviera, 2016b).

Het 'versterken van vroegsignalering' vraagt van Moviera een behoorlijke inspanning op het gebied van voorlichting en netwerken. Voor de meldingen is Moviera afhankelijk van anderen zoals de buurtteams, Veilig Thuis, de politie, artsen, burens, familie en vrienden. Ketenpartners moeten alert zijn op en ook eerder ingrijpen bij de eerste signalen van huiselijk geweld. Kennis van de signalen van huiselijk geweld en het signaleren, betekent echter nog niet dat hiervan ook melding wordt gedaan. Afhankelijk van de doelgroep zullen er verschillende voorwaarden zijn waaraan voldaan moet worden, wil dit gebeuren. Een belangrijke factor is het vertrouwen dat in Moviera, Take a Break en de betrokken hulpverleners wordt gesteld.

Hoe verhoudt de vroegsignalering zich tot het selectiecriterium 'situatie 3' (ernstige dreiging in het gezin). Waarom zou je niet al bij situatie 2 (geringe dreiging) of zelfs situatie 1 ingrijpen?

De Wet tijdelijk huisverbod beoogde primair een preventieve maatregel te zijn. Het zou de mogelijkheid creëren om vroegtijdig op te treden om huiselijk geweld te voorkomen en tevens te voorzien in een afkoelingsperiode (Beke & Rullens, 2008). Uit onderzoek blijkt echter dat het huisverbod voornamelijk in een strafrechtelijk kader wordt toegepast (Vaan e.a., 2013). Take a Break stapt juist in het gat dat het huisverbod laat vallen, namelijk daadwerkelijk preventief optreden voordat de situatie verder escaleert. Dit zou pleiten voor eerder ingrijpen dan bij situatie 3.

Een risico van eerder ingrijpen is dat daar waar er sprake is van een incident dit geproblematiseerd wordt. Er is een geringe kans op herhaling en het probleem gaat mogelijk vanzelf over. Bij de relatief lichte categorieën van geweld zal het moeilijk zijn partners te motiveren voor Take a Break. Het geweld wordt als uitzonderlijk gezien en voorbijgaand. Waarom zou je dan nog een hulpverleningstraject ingaan?

Bij Take a Break verlaat een van de partners vrijwillig het huis, dit in tegenstelling tot het huisverbod. Om de partners tot deze stap te bewegen vraagt motiverende vaardigheden van de medewerkers. Er wordt een appel gedaan op de intrinsieke motivatie van de cliënt. De stok achter de deur om de fysieke scheiding bij de time out te handhaven ontbreekt. Die is er wel bij het huisverbod, waar schending hiervan strafbaar is (Beke & Rullens, 2008).

Als we het hebben over 'motivatie' gaat het dan in de eerste fase om het besef dat er bij de cliënt moet zijn dat de situatie onhoudbaar is en dat er iets moet gebeuren? Kun je directief zijn, er is sprake van ernstige dreiging en een veiligheidsplan dient opgesteld te worden.

Nadat het Plan van aanpak is opgesteld wordt het vervolgtraject opgestart. Cliënten krijgen een andere hulpverlener. Een knelpunt hierbij kan de beschikbaarheid van vervolghulp en benodigde expertise zijn. Een goede overdracht is een aandachtspunt evenals een terugkoppeling van de voortgang van het vervolgtraject. Deze terugkoppeling kan informatie geven over de aanpak en effectiviteit van Take a Break.

C. Hoe wordt Take a Break onderbouwd?

De onderbouwing van Take a Break is nog 'work on progress'. De teksten in het grijze kader zijn integraal overgenomen uit de beschrijving die Renee Wensink hierbij heeft gegeven, waarbij vooral wordt geciteerd uit de onderstaande bronnen.

Allereerst wordt beschreven voor welk probleem of (mogelijk) risico de interventie is ontwikkeld en welke factoren dit probleem veroorzaken, vervolgens de factoren die de interventie aanpakt.

"Van alle vrouwen en mannen tussen de achttien en zeventig jaar is 45% ooit slachtoffer geweest van huiselijk geweld, als kind, partner of ouder. Bekeken voor een periode van de afgelopen vijf jaar is ruim 9% van de Nederlandse bevolking slachtoffer van huiselijk geweld. In bijna 75% van de gevallen van ernstig huiselijk geweld gaat het om lichamelijk geweld (65%) en seksueel geweld (8%). Geschat wordt dat er jaarlijks in Nederland minstens 200.000 personen slachtoffer worden van (evident) huiselijk geweld dat wordt gepleegd door ongeveer 100.000 à 110.000 verdachten. Bij de verdachten is 87% man en 13% vrouw. Bij de slachtoffers van evident huiselijk geweld is ongeveer 60% vrouw en 40% man. Ruim een derde van de slachtoffers geeft aan ook dader te zijn (Van Dijk, Flight, Oppenhuis & Duesmann, 1997; Van der Veen & Bogaerts, 2010)."

"Ruim 60% van het huiselijk geweld betreft partner- of ex-partnergeweld. Vrouwen (60%) worden daarvan vaker slachtoffer dan mannen (40%) (Van der Veen & Bogaerts, 2010). Vrouwen zijn ook vaker het slachtoffer van ernstige vormen van geweld en hebben meer te maken met structurele vormen van geweld dan mannen. Huiselijk geweld wordt gekarakteriseerd door de controle en macht die de pleger, meestal de man, uitoefent op het slachtoffer, meestal de vrouw. Een ongelijke machtsverhouding tussen man en vrouw ligt hier aan ten grondslag."

"Bij huiselijk geweldincidenten is er in 58% sprake van een gezinssituatie met kinderen tot 18 jaar. Daarbij gaat het veelal om jonge kinderen. Bij ruim een kwart van de incidenten zijn kinderen daadwerkelijk getuige geweest van het geweld. Naar schatting groeien jaarlijks minimaal 60.000 kinderen op in een gezin waar sprake is van huiselijk geweld. Hiervan zijn ongeveer 25.500 kinderen daadwerkelijk getuige van het geweld (Ferwerda, 2007; Nieuwenhuis, 2008). Euser, Alink, IJzendoorn en Bakermans-Kranenburg (2013) komen tot een totale prevalentieschatting van 44.533 kinderen die getuige zijn geweest van huiselijk geweld, dat is 12 per 1.000 kinderen."

"De vrouwenopvang heeft de opdracht om slachtoffers in acute en structureel onveilige situaties zo snel mogelijk de juiste opvang, bescherming en begeleiding te bieden." In 2015 geeft dit voor 20 instellingen voor vrouwenopvang het volgende beeld:

Aantal cliënten 2015

Een overzicht van het aantal cliënten dat in 2015 in de monitor IDU is geregistreerd.

Leeftijden	Aantal geregistreerde cliënten binnen de monitor IDU
0-17	2.569
18-22	541
23-30	1.465
31-40	1.464
41-50	739
51-64	228
65-100	38
onbekend	294
Eindtotaal	7.339

Bron: Monitor in-, door- en uitstroom vrouwenopvang, december 2016

Programma RegioAanpak Veilig Thuis.

Kinderen en jongeren zijn in dit beeld een derde van de populatie in de vrouwenopvang.

Aan te pakken factoren

Welke factoren pakt de interventie aan en welke benoemde (sub)doelen horen daarbij? Wensink maakt voor de onderbouwing hier gebruik van het visiedocument 'Eerst samenwerken voor veiligheid, dan samenwerken voor risicogestuurde zorg' van Vogtländer en Van Arum (2016). Dit visiedocument biedt een inhoudelijke visie op ketensamenwerking bij huiselijk geweld en waarom deze gefaseerd moet verlopen, als voorwaarde voor een werkzame aanpak bij onveiligheid. Het document is 'bestemd voor alle professionals die in hun werk te maken krijgen met vrouwen en mannen, kinderen en jongeren die in huiselijke kring geweld en onveiligheid doormaken'.

In de visie staat samenwerking voorop. Deze moet in de eerste plaats gericht zijn op het werken aan directe veiligheid en kan pas daarna gericht worden op het aanpakken van de oorzaken die ten grondslag liggen aan de onveiligheid. Dit laatste wordt risicogestuurde zorg genoemd en moet leiden tot stabiele veiligheid. Dit legt de basis voor het werken aan herstel. Vogtländer en Van Arum noemen het model 'gefaseerde ketenzorg' (Vogtländer & Van Arum, 2016). In bijlage 2 is de *flowchart* opgenomen waarmee de auteurs hun model weergeven.

Take a Break start met een veiligheidsplan voor het hele gezin. Hierin worden afspraken gemaakt die de directe veiligheid van alle gezinsleden moet waarborgen. Het tijdelijk vertrek van een van de gezinsleden doorbreekt de geweldsdynamiek en is hiermee een van de maatregelen die nodig kunnen zijn om directe veiligheid te organiseren. "Essentieel is vervolgens de monitoring van dit veiligheidsplan door de casusregisseur omdat het tijdelijke noodverband in functie moet blijven totdat er sprake is van stabiele veiligheid. Daarna is het niet meer nodig en kan het noodverband met een gerust hart verwijderd worden." (Vogtländer & Van Arum, 2016, p.8)

Met de analyse wordt onderzoek verricht naar de beschermende- en risicofactoren die in het betreffende gezin aanwezig zijn. In het model zijn de mogelijke beschermende en risicofactoren opgenomen waarvan wetenschappelijk is aangetoond dat zij een rol spelen in het voorkomen en doorbreken van partnergeweld en kindermishandeling voor de verschillende niveaus: individueel, micro (gezin) en meso (samenleving). (Uit: Naar een effectieve aanpak van geweld in gezinnen. Verwey-Jonker Instituut & Atria, p. 5)

In de verschillende gezinnen spelen verschillende factoren een rol, iedere analyse is daarom maatwerk.

Kinderen zijn nadrukkelijk onderdeel van de analyse. “Van groot belang is dat op alle niveaus aandacht is voor mogelijke genderverschillen in weerbaarheid en (machts-)positie (verschillen tussen vrouwen, mannen, en kinderen). Het is belangrijk een goed beeld te krijgen van de aard van het geweldsprobleem; de verwevenheid van geweld met (on)macht en drang tot controle en hoe die op hun beurt kunnen samenhangen met omgangspatronen tussen de partners. Ook is het essentieel aandacht te besteden aan de invloed van stereotype rolpatronen en opvattingen over het gebruik van geweld en controle tegenover de partner en/of de kinderen. Het is noodzakelijk om dit vanuit het perspectief van alle betrokkenen te doen: moeder, vader, zonen en dochters.” (Uit: Naar een effectieve aanpak van geweld in gezinnen. Verwey-Jonker Instituut & Atria, p. 6)

Op basis van het onderzoek en de analyse wordt samen met het gezin een Plan van aanpak opgesteld gericht op stabiele veiligheid (risicogestuurde zorg). Hierbij wordt gekeken welke beschermende factoren in het gezin dit kunnen ondersteunen en welke risicofactoren een aanpak vergen.

“Het hulpverleningsplan moet systeemgericht zijn, wat wil zeggen dat het gericht is op het behalen van die doelen die het meeste effect hebben op de veiligheid binnen de relaties in het gezin. Hiermee beogen we stabiele veiligheid te bereiken.” (Vogtländer & Van Arum, 2016, p. 16)

Verantwoording

Kunnen met deze aanpak van de doelgroep daadwerkelijk de beoogde doelen bereikt worden?

“Cliënten willen graag meedenken over wat er - en welke hulp er - nodig is. Het is daarbij essentieel om een beroep te doen op hun eigen kracht. Dat lukt pas als ze weer rustig kunnen nadenken over hun eigen problemen en kunnen meedenken over oplossingen die bij hen zelf passen. Zolang iemand zich gestrest, bedreigd, angstig en/of onveilig voelt, is vooral het gevaarsignalerende alarmcentrum van de hersenen actief. Van daaruit reageren mensen vooral emotioneel en impulsief. Pas als iemand zich weer rustig en veilig voelt, wordt het rationeel denkende deel van de hersenen actief, dat weloverwogen keuzes mogelijk maakt.

Ook professionals kunnen zonder dat het veilig is voor hun cliënten geen goed onderzoek doen. De hulpverlener blijft dan voortdurend belast met het besef van de schadelijkheid van de voortdurende onveiligheid voor de mens en het zich ontwikkelende kind in het bijzonder. Bovendien is hij of zij belast met de verantwoordelijkheid aan de onveiligheid een eind te maken, maar brengt dat met zich mee dat er steeds ad hoc gereageerd moet worden op veranderende situaties binnen een huishouden in crisis. Als met een huishouden geen basale afspraken te maken zijn, of zij houden zich hier niet aan, is het voor de professional niet mogelijk de situatie te overzien en te bepalen welke hulp nodig is en in welke volgorde en welke samenhang die gegeven moet worden.” (Vogtländer & Van Arum, 2016, p. 9)

“Kinderen en volwassenen laten vaak al afname van trauma- en stress gerelateerde klachten zien en een begin van herstel als het geweld daadwerkelijk stopt, zoals bij een goed doortimmerd en gemonitord veiligheidsplan. Ouders kunnen hun ouderschap beter uitoefenen omdat er hulp is voor hun persoonlijke problemen en hun bronnen van stress nemen af door de inzet van risicogestuurde zorg volgens het hulpverleningsplan. De eigen veerkracht van kinderen en volwassenen kan weer worden aangesproken.” (Vogtländer & Van Arum, 2016, p. 18)

Een hulpverleningsplan met volle medewerking van partners en ouders kan dus nog niet aan de poort opgesteld worden. Er moet voorwerk verricht worden voordat er gewerkt kan gaan worden aan risicogestuurde zorg om patronen te veranderen waardoor stabiele veiligheid bereikt wordt.

Zorgen voor directe veiligheid betekent dat er tijdelijk een noodverband om het huishouden wordt aangelegd. Dat noodverband heeft twee doelen:

- er komt directe controle op het geweld (dit wordt gestopt)
- er worden maatregelen getroffen om de slachtoffers te beschermen.

(Vogtländer & Van Arum, 2016, p. 9)

“Uit eerder onderzoek blijkt dat om het intergenerationeel geweld te doorbreken het belangrijk is om kinderen in de aanpak te betrekken. De gevolgen van geweld tussen ouders zijn groot voor kinderen; zij kunnen (levenslang) negatieve gevolgen ondervinden. Moeders en vaders zijn zich niet altijd even bewust van deze gevolgen. Het is belangrijk dat er door professionals met kinderen wordt gepraat over wat het geweld met hen doet en welke invloed het heeft op hun relatie met de ouders.” (Uit: Naar een effectieve aanpak van geweld in gezinnen. Verwey-Jonker Instituut & Atria, p. 7)

Reflectie

De theoretische onderbouwing van Take a Break bestaat voornamelijk uit ruw materiaal en vormt nog geen coherent geheel.

Cijfers geven de urgentie aan van de aanpak van het partnergeweld, maar onderbouwen niet de constatering uit het projectplan dat een deel van de cliënten tijdens of na de analysefase graag weer terugkeren naar huis, al dan niet met ambulante hulpverlening. Het uitbouwen van de time-outfunctie van de analysefase was juist de aanzet tot Take a Break.

Met de onderbouwing kunnen de kernbegrippen van de interventie toegelicht en verder verkend worden. Aandacht is nodig voor begrippen als 'normstellend', 'maatwerk', 'duurzame veiligheid', 'vroegsignaleren' en outreachend werken.

Het hulpverleningsplan moet 'systeemgericht' zijn. De partners, ouders hebben de verantwoordelijkheid om veiligheid te creëren. Het plan zou dan in eerste instantie relatiegericht moeten zijn. Als er voldoende veiligheid is, kunnen de kinderen erbij betrokken worden waarbij zij kunnen praten over de gevolgen en er naar hun geluisterd wordt. Steketee, Dijkstra en Lünemann (2017) wijzen bij het doorbreken van intergenerationele overdracht op het belang van het duurzaam stoppen van geweld en het doorbreken van de machtsongelijkheid door veiligheid voor alle betrokkenen.

Conclusie en aanbevelingen

Het onderzoek richtte zich op beantwoording van de volgende vragen:

- A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?
- B. Wat is de aanpak van Take a Break?
- C. Hoe wordt Take a Break theoretisch onderbouwd?

A. Wat is de doelgroep en het doel van Take a Break?

Take a Break richt zich op alle gezinnen waarbij sprake is van een onveilige situatie door partnergeweld, oudermishandeling en ouderenmishandeling (tussen partners). Specifieke aandacht gaat uit naar gezinnen met minderjarige thuiswonende kinderen. Het sociaal netwerk rond het gezin, omstanders en professionals worden ook gerekend tot de doelgroep.

De volgende hoofddoelen zijn geformuleerd:

1. Directe veiligheid met als uitgangspunt dat de kinderen in de eigen vertrouwde omgeving kunnen blijven. Hiervoor wordt een veiligheidsplan opgesteld met alle betrokkenen in het gezin.
2. Analyse van de beschermende factoren en risicofactoren binnen dit gezin met betrekking tot de huiselijk geweld problematiek.
3. Advies en plan voor risicogestuurde zorg gericht op duurzame veiligheid in gezinnen in de eigen omgeving.

B. Wat is de aanpak van Take a Break?

Take a Break is een kortdurende en outreachende interventie van maximaal zes weken waarbij een analyse wordt uitgevoerd op de veiligheid en de geweldsdynamiek binnen het gezinssysteem en de rollen van en gevolgen voor ieder gezinslid. De aandacht gaat specifiek uit naar de mogelijke gevolgen voor kinderen.

Bij de start wordt samen met het gezin een veiligheidsplan opgesteld om directe veiligheid te realiseren. Met de partners wordt gekeken of een korte time-out noodzakelijk is om te komen tot een veilige situatie en wie van de partners tijdelijk de thuissituatie verlaat.

De inzet op het vrijwillig tijdelijk vertrek van een van de partners is een innovatief aspect van deze interventie. Uitgangspunt is dat de kinderen (indien aanwezig) in hun vertrouwde omgeving kunnen blijven en ervaren dat oplossingen mogelijk zijn.

Het tweede deel van het traject beslaat de analyse van de risico- en beschermende factoren die in dit gezin aanwezig zijn. De analyse wordt afgerond met een Plan van aanpak gericht op duurzame veiligheid in het betreffende gezin. In het Plan van aanpak wordt in samenwerking met het buurtteam het vervolgtraject georganiseerd en kan na afronding van de interventie Take a Break het vervolg direct starten. Take a Break biedt maatwerk waar informele steunstructuren uit de eigen omgeving van de partners deel van uitmaken.

C. Hoe wordt Take a Break theoretisch onderbouwd?

De onderbouwing van Take a Break is nog 'work on progress'. De ernst en omvang van huiselijk geweld worden geduid met prevalentiecijfers. Voor de verantwoording van de aanpak wordt onder meer gebruik gemaakt van literatuur over een systeemgerichte en gendersensitieve aanpak, en over het belang van een op de eigen kracht van de cliënt gerichte benadering.

De methodiekbeschrijving zoals die in dit rapport wordt uiteengezet is niet voltooid, maar in ontwikkeling; zij wordt voortdurend aangevuld en bijgewerkt op grond van eerste ervaringen in het project. Uit deze eerste neerslag van de methodiekbeschrijving komt naar voren dat

enkele uitgangspunten en kernbegrippen nog nader ingevuld moeten worden, zoals: duurzame veiligheid, maatwerk, informele steunstructuur, *outreachend* en vroegsignalering.

Het aantal cliënten blijft achter bij de verwachting. Dit komt mede doordat het netwerk TAB (nog) niet weet te vinden. Dit netwerk is van belang voor het vroegtijdig signaleren en verwijzen zodat Take a Break werkelijk preventief ingezet kan worden.

Cliënten die volgens de toegepaste Geïntegreerde Risicoscreening worden ingedeeld in de categorie situatie 3 (ernstige dreiging) komen in aanmerking voor Take a Break. Dit geldt niet voor de situaties 1 en 2, waarbij er geen sprake is van acute dreiging. Om preventief te signaleren en in te grijpen bij huiselijk geweld zou Take a Break ook voor deze groepen toegepast kunnen worden.

Cliënten verbinden zich vrijwillig aan Take a Break. De motivatie om de interventie te volgen kan gedurende het traject sterk wisselen. Dit vraagt motiverende vaardigheden van de hulpverleners. Zeker wanneer er geen sprake is van acute dreiging of een situatie waarin het geweld (nog) niet is geëscaleerd, zullen cliënten moeilijk te bewegen zijn om hulp te aanvaarden. De noodzaak zal niet gezien worden. Er kunnen ook vraagtekens bij de noodzaak geplaatst worden. Is het te voorspellen dat het geweld zal toenemen? Mogelijk neemt het juist af. De wens om preventief in te grijpen leidt dan wellicht tot onnodig ingrijpen. Hier dient rekening mee gehouden te worden bij het verbreden van de doelgroep met de hierboven genoemde situaties 1 en 2.

Aanbevelingen

Methodebeschrijving

Werk aan de voltooiing van de methodiekbeschrijving.

Daarbij dient aandacht te zijn voor een goede en eenduidige uitwerking van kernbegrippen als duurzame veiligheid, maatwerk, informele steunstructuur, *outreachend* en vroegsignalering.

Stel een handleiding of draaiboek op van Take a Break dat eraan bijdraagt dat er modelgetrouw wordt gewerkt en voorkomt dat er varianten van de interventie worden aangeboden die te zeer afwijken van de opzet.

Interventie Take a Break

Onderzoek de mogelijkheid om Take a Break toe te passen in de situaties 1 en 2, waarbij er geen sprake is van acute dreiging. Dit om preventief te signaleren en in te grijpen.

Hulpverleners Take a Break

Stel een profiel op van de uitvoerders van de interventie met benodigde competenties, kennis, vaardigheden en attitude. Dit maakt duidelijk wat je in huis moet hebben om Take a Break te kunnen geven.

Zorg voor deskundigheidsbevordering op het vlak van motiverende gespreksvoering. Deelname aan Take a Break is op vrijwillige basis. Niet alle cliënten zullen de noodzaak ervaren om aan hun problemen te werken, waar dit wel nodig is.

Zet ook mannelijke hulpverleners in binnen de interventie. Dit vergroot de mogelijkheden voor identificatie bij de mannen in het cliëntsysteem. Daar waar er argwaan is ten opzichte van de vrouwenopvang en partijdigheid door vrouwelijke hulpverleners kan dit hiermee enigszins gepareerd worden.

Communicatie

Breng Take a Break actief voor het voetlicht bij mogelijke verwijzers zoals buurtteams, Veilig Thuis, politie en artsen, en binnen het netwerk. Denk bijv. aan voorlichtingsbijeenkomsten, presentaties tijdens lunchbijeenkomsten of studiedagen, gerichte mailings, publicaties in vakbladen. Daarbij kan informatie gegeven worden over de aanpak, criteria, organisatie en uitvoerders. Het is belangrijk dat verwijzers de interventie/Moviera weten te vinden en vertrouwen hebben in het project/de organisatie.

Natuurlijk is het ook van belang dat potentiële cliënten op de hoogte zijn van Take a Break. Hierbij kan gedacht worden aan voorlichtingsbijeenkomsten in buurthuizen, het verspreiden van folders, of een artikel in huis-aan-huisbladen.

Maak duidelijke afspraken over terugkoppeling van de voortgang van de hulpverlening in het vervolgtraject. Deze terugkoppeling kan informatie geven over de aanpak en effectiviteit van Take a Break.

Nawoord Take a Break

In oktober 2016 startte de eerste cliënt bij Take a Break. Ruim een jaar later, is het een mooi moment om terug te kijken op wat we hebben geleerd en bereikt, in nauwe samenwerking met docenten en studenten van de Hogeschool Utrecht (HU). Daarnaast mogen we vooruit kijken naar de uitdagingen die voor ons liggen.

Terugblik

We mogen terugkijken op een succesvolle start van de interventie. Samen met een heel gemotiveerd team van Trajectbegeleiders, Gezinsbegeleider, een Psycholoog en Ervaringsdeskundige, merken we al binnen een jaar dat een aantal van de verwachte uitkomsten daadwerkelijk zichtbaar worden. Zo zien we dat we eerder in het proces van geweld binnenstappen. Gewelddadige patronen worden hierdoor sneller doorbroken en we voorkomen hierdoor langdurige opvang. Er zijn stellen met scheidingsplannen die besluiten bij elkaar te blijven, en stellen die in plaats van in een vechtscheiding te belanden, relatief rustig uit elkaar gaan. De hulpverlening lijkt effectiever dan ons reguliere aanbod, omdat al vanaf de start beide partners evenveel worden betrokken. Hierdoor zijn de gesprekken gelijkwaardiger en zijn beide partners gemotiveerder voor verandering. We maken hiermee echt een verschil in de levens van de kinderen.

Ontdekkingen

Het eerste jaar van de Take a Break heeft ons soms ook verrast. De betekenis van de 'Time Out' wordt soms anders ingevuld dan we hadden verwacht. Waar we vooraf dachten dat partners elkaar 6 weken zouden ontlopen, hebben we gemerkt dat de 'Time Out' ook kan betekenen dat partners elkaar met rust laten terwijl ze elkaar nog wel blijven zien. Een beslissing die soms beter uitpakt voor de kinderen, en waarbij maatwerk per situatie centraal staat.

Ook zien we dat vrouwen vaak moeilijker te motiveren zijn dan mannen, in de deelname aan Take A Break. Het lijkt erop dat vrouwen al in hun hoofd hebben te willen vertrekken bij hun partner, en de stap dan groot is om te besluiten om het toch samen nog één keer te proberen. Daarnaast hebben we ontdekt dat de lengte van 6 weken, voldoende is om Take a Break uit te voeren. De korte periode na de 'crisis' geeft veel motivatie bij de cliënten om mee te werken aan verandering. Na die 6 weken merken we dat cliënten hier steeds minder open voor staan.

Vooruitblik

Het is geweldig om al na een jaar bezig te zijn, de eerste effecten al te zien. De uitdaging voor de komende tijd is om deze effecten ook meetbaar te maken. We zullen het komende jaar daarom investeren in het verder registreren en meten van het effect, en werken hierin nauw samen met de HU.

Daarnaast willen we inzetten om meer cliënten te bereiken voor Take a Break. We gaan daarom onderzoeken hoe we de Bureaudienst (daar waar de analysefase van nieuwe cliënten plaatsvindt) beter kunnen faciliteren in het doorverwijzen van cliënten naar Take a Break. We willen uitzoeken of we ook cliënten met een lagere score op de Geïntegreerde Risicoscreening (bijv. 1 of 2) kunnen bereiken, en zo nog eerder in het geweldsproces kunnen ingrijpen.

Verder zal 2018 in het teken staan van het beschrijven van de methodiek. Dit rapport in samenwerking met de HU is hierin al een eerste stap. We hopen dat hierdoor de methodiek beter ingebed wordt in de organisatie. Het innovatieteam werkt op dit moment nog heel zelfstandig, en we gaan bekijken hoe we de opgebouwde expertise meer kunnen verbreden naar de hele organisatie. Daarnaast willen we ook dat de methodiek herhaalbaar wordt voor

andere partijen. We streven er daarom naar om de methodiek in de Movisie Databank Effectieve sociale interventies te krijgen. Verder gaan we een filmpje ontwikkelen om Take a Break zowel intern als extern (bijv. buurtteams en gemeente) zichtbaarder te maken.

Tegelijkertijd zien we ook allerlei kansen om de methodiek door te ontwikkelen. We willen onderzoeken hoe we de rol van de ervaringsdeskundige beter kunnen inzetten in de hulpverlening. Daarnaast willen we uitbouwen hoe we na afloop van Take a Break, de expertise van de cliënten meer kunnen inzetten in de wijk, en zo de cliënten een meer wederkerige relatie naar de wijk krijgen.

We zien ernaar uit om samen met HU en het enthousiaste team, het succes van Take a Break te vergroten en meer zichtbaar te maken.

Sanne Evers,
beleidsmedewerker Kwaliteit en Veiligheid,
namens Innovatieteam Moviera Utrecht

Referenties

- Beke, B., & Rullens, J. (2008). *Wet tijdelijk huisverbod. Een handreiking voor de burgemeester*. Den Haag: Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.
- Decorte, T., & Zaitch, D. (2016). *Kwalitatieve methoden en technieken in de criminologie*. Leuven: Acco.
- Dijk, T. van, Flight, Oppenhuis, S., & Duesmann, B. (1997). *Huiselijk geweld: aard, omvang en hulpverlening*. Den Haag: Ministerie van Justitie.
- Euser, S., Alink, L., IJzendoorn, R. van, & Bakermans-Kranenburg, M. (2013). *De Prevalentie van Huiselijk Geweld in Nederland in 2010*. Leiden: Centrum voor Gezinsstudies, Universiteit Leiden.
- Ferwerda, H. (2007). *Met de deur in huis. Omvang, aard, achtergrondkenmerken en aanpak van huiselijk geweld in 2006 op basis van landelijke politiecijfers*. Arnhem/Dordrecht: Advies- en Onderzoeksgroep Beke.
- Groot, N. de, & Mateman, H. (2014). *Zicht op effect. Een overzicht van instrumenten om zelf het effect van je aanpak te meten*. Utrecht: Movisie.
- Moviera (2015). *Rapportage Prestatieafspraken 2014 Apeldoorn, Arnhem, Nijmegen en regio West-Veluwe/Vallei*.
- Moviera (2016a). *Projectplan Moviera in de wijk*.
- Moviera (2016b). *Projectplan Take a Break*.
- Nieuwenhuis, A. (2008). *Huiselijk geweld op het netvlies gebrand. Een onderzoek naar kinderen die getuige zijn van huiselijk geweld*. (Doctoraalscriptie, Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Vrije Universiteit). Amsterdam: Vrije Universiteit.
- Programma RegioAanpak Veilig Thuis (2016). *Monitor in-, door- en uitstroom vrouwenopvang*. In opdracht van de Federatie Opvang.
- Steketee, M., Dijkstra, S., & Lünemann, K. (2017). Het doorbreken van patronen: intergenerationele overdracht van geweld. In: K. van Beek, L. van Doorn, M. Steketee, M. van Ham (red). *1 op de 4: Kindermishandeling een publiek probleem* (p.35-52). Amsterdam: Van Genneep.
- Tierolf, B., Lünemann, K., & Steketee, M. (2014). *Doorbreken geweldspatroon vraagt gespecialiseerde hulp. Onderzoek naar effectiviteit van de aanpak huiselijk geweld in de G4*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.
- Vaan, K.B.M. de, Timmermans, M., & Homburg, G.H.J. (2013). *Effectief uit huis geplaatst? Effectevaluatie van de Wet tijdelijk huisverbod*. Amsterdam: Regioplan beleidsonderzoek.
- Veen, H. C. J. van der, & Bogaerts, S. (2010). *Huiselijk geweld in Nederland: overkoepelend synthese-rapport van het vangst-hervangst-, slachtoffer- en daderonderzoek 2007-2010*. Den Haag: WODC.
- Verwey-Jonker Instituut & Atria (2016). *Naar een effectieve aanpak van geweld in gezinnen. Handreiking programmatie aanpak van de preventie van intergenerationeel geweld*. Utrecht/Amsterdam: Verwey-Jonker Instituut & Atria.

Vogtländer, L., & Arum, S. van (2016). *Eerst samenwerken voor veiligheid, dan voor risicogestuurde zorg. Een duurzame visie op ketenzorg bij kindermishandeling, huiselijk geweld en seksueel misbruik en de centrale rol hierbij van het triage-instrument Veilig Thuis*. Den Haag/Utrecht: VNG & GGD GHOR Nederland.

Bijlage 1

TOPICLIJST TAB

Introductie

- Kort iets over het interview
- Waar wordt het voor gebruikt?
- Vragen?
- Bezwaar tegen opname?

Gegevens

- Naam
- Functie
- Hoe lang verbonden aan Moviera?
- Hoe verbonden aan TAB?

Openingsvraag

Wat vind je van deze interventie, TAB?

Feitelijk

- Wat zie je als doelgroep van TAB?
- Overige doelgroepen?
- Doel
- Contra-indicaties
- Wie is erbij betrokken binnen Moviera?
- Samenwerkingspartners

Ervaringen met TAB

- Wanneer kom jij in beeld bij TAB?
- Hoe verloopt dat/ Wat zijn jouw ervaringen?
- Hoe waarderen cliënten volgens jou TAB?
- Werkzame elementen
- Versturende elementen
- Ervaringen met samenwerkingspartners (verwijzers, hulpverlening, ...)
- Werving

- Wat zou er nog meer moeten gebeuren?

Kennis, vaardigheden en attitude

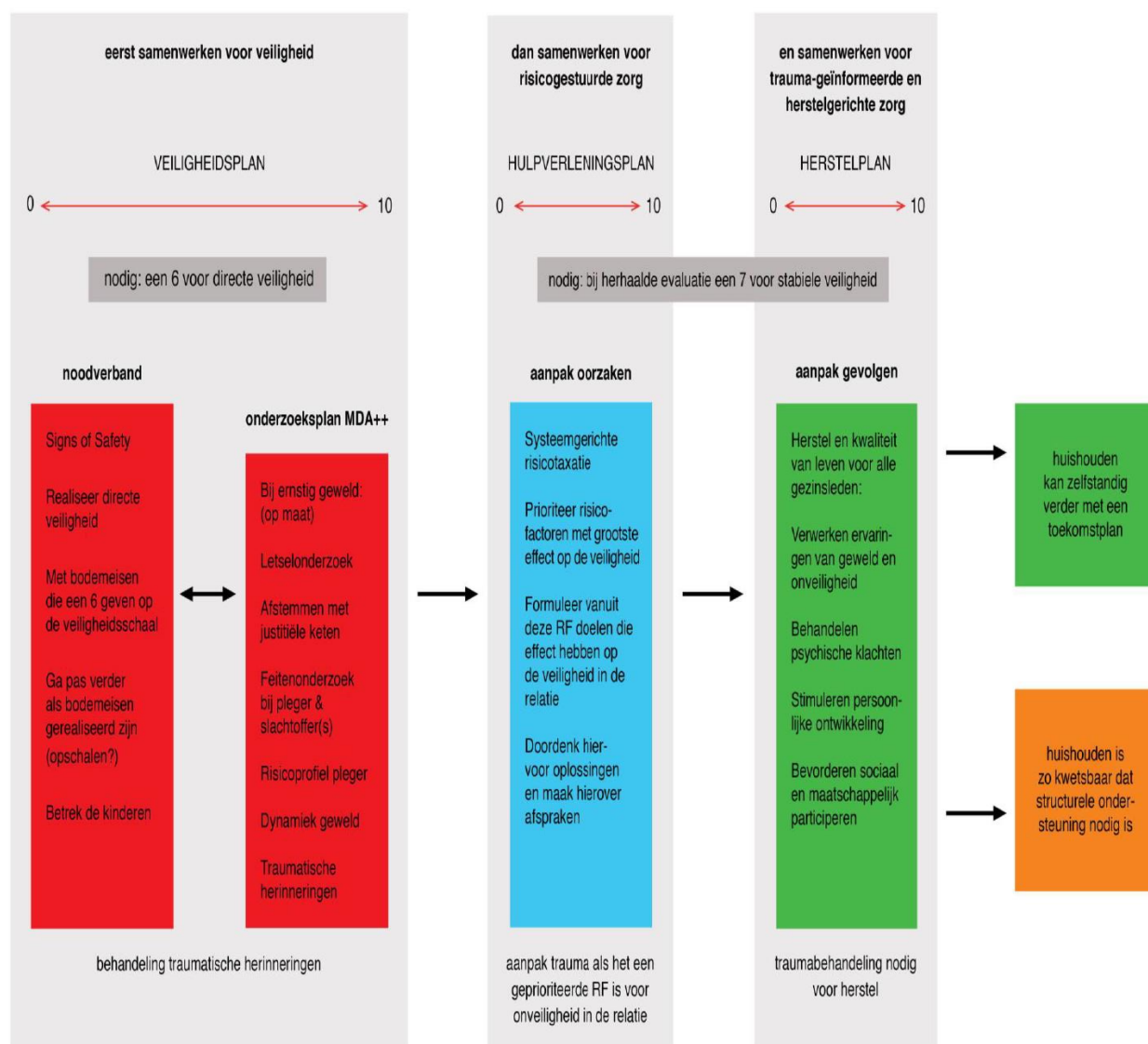
- Wat moet je kunnen / kennen om met TAB te werken?
- Attitude
- Hoe heb je je vaardigheden / kennis eigen gemaakt?

Afsluiting

- Nog iets toe te voegen?
- Heb je het gevoel dat alle belangrijke dingen aan bod zijn gekomen?
- Nog te benaderen eventueel voor verduidelijking?
- Vervolg
- Dank.

Bijlage 2

FLOWCHART gefaseerde ketensamenwerking met systeem, netwerk en casusregisseur bij huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel misbruik

© L. Vogtlander
Bron: de GIPS (2016)
Vormgeving: Yordana Rodriguez